

ઘોરણી : 3

પર્યાવરણ

૨૦. કેટલા રે કેટલા

□ કેટલા રે કેટલા ?

ચાલો, એક રમત રમીએ. તમે આ રમતથી
પરિયિત છો. બધાં વર્તુળમાં ઊભાં રહો.
એક બાળક વર્તુળમાં વચ્ચે ઊભું રહે. હવે
તાલ વાગશે. જ્યાં સુધી તાલ વાગે ત્યાં
સુધી દરેક બાળકે વર્તુળમાં ઢોડવું.

જે બાળક તાલ વગાડી રહ્યું છે, તે અચાનક સંગીત વગાડવાનું બંધ કરી
દેશે અને એ મોટેશી કોઈ એક સંખ્યા બોલશે જેમ કે બે, ચાર અથવા
પાંચ.

જે સંખ્યા બોલાય, તેટલી સંખ્યામાં બાળકો જૂથ બનાવશે.

જે બાળકો કોઈ પણ જૂથમાં જોડાઈ ન શક્યાં હોય,

તેઓ એ રમત છોડી દેશે.

રમતમાં બે બાળકો રહે, ત્યાં સુધી આ રમત રમી
શકાય.

વિચારો અને કહો :

આવો, આ રમત વિશે વાત કરીએ

❖ તમને જ્યારે જરૂરી સંખ્યાના જીથમાં જોડવાનું કહ્યું ત્યારે તમે શું કર્યું ?

✓ જ્યારે મને જરૂરી સંખ્યાના જીથમાં જોડવાનું કહ્યું ત્યારે મેં બોલાયેલી સંખ્યાનું જીથ બનાવવા મારા મિત્રોને જીથમાં સામેલ થવા માટે કહ્યું અને ઝડપથી જીથ બનાવી દીધું.

❖ તમે કોઈ જીથમાં જોડાઈ શક્યા નહિ, તો કેવો અનુભવ થયો ?

✓ જ્યારે હું કોઈ જીથમાં જોડાઈ ન શક્યો ત્યારે મને દુઃખ થયું, હું બધાથી અલગ થી ગયો હોઉં તેવી લાગણી થઈ.

❖ તમે કેમ કોઈ એક જૂથમાં ન જોડાઈ શક્યા ?

✓ જ્યારે જરૂરી સંખ્યાના જૂથમાં જોડાવાનું કહેવામાં આવ્યું ત્યારે મેં મારા મિત્રોને જૂથે બનાવવા માટે મારી પાસે બોલાવ્યા. પરંતુ એટલામાં તો તેઓએ જરૂરી સુંખ્યોનું જૂથ બનાવી દીધું હતું. આમ, હું એકલો પડી ગયો અને એક પીએન જૂથમાં જોડાઈ ન શક્યો કે જૂથ ન બનાવી શક્યો.

❖ શાળામાં તમને કોણી સાથે વધારે ગમે ? શા માટે ?

✓ શાળામાં મને મારી બહેનપણી બીના સાથે વધારે ગમે છે, કારણ કે બીના મારી પાડોશી છે, અમે ઘરથી સાથે શાળામાં આવીએ છીએ અને શાળામાં એક જ વર્ગમાં ભણીએ છીએ.

❖ તમારે કાયમ એકલા રહેવાનું હોય તો કેવું લાગે ?

✓ જો મારે કાયમ એકલા રહેવાનું હોય તો મને ખૂબ જ દુઃખ થાય. મને એકલવાયું લાગે.

પરિવાર શું છે ?

- આપણી પ્રથમ શાળા આપણું ઘર છે.
- ઘરના સભ્યો આપણું કુટુંબ છે.
- આપણે કુટુંબમાંથી ઘણી બધી બાબત શીખીએ હીએ.
- કુટુંબમાં આપણને સમૂહજીવનની ભાવનાના સંસ્કાર મળે છે.
- વડીલોને માન આપવું અને આપણી સરખી ઉંમરના સાથે કેવું આચરણ કરવું એ કુટુંબમાંથી શીખવા મળે છે.
- સંયુક્ત કુટુંબમાં બાળકને દાદા-દાદી, મમ્મી-પઢ્યા, કાકા-કાકી, મોટા કાકા-મોટી કાકી, મોટા ભાઈ-મોટી બહેન વગેરે સાથેના પ્રેમ, વહાલ, લાગણીભર્યા સંબંધોનો સીધો જ લાભ મળે છે.
- આમ, કુટુંબ એ બાળકના જીવન ઘડતરની પ્રથમ પાઠશાળા છે.

કુટુંબના પ્રકાર

સયુંક્ત કુટુંબ

વિભક્ત કુટુંબ

બાળકોની સંખ્યાના આધારે કુટુંબના પ્રકાર

નાનું કુટુંબ

પ્રોટ કુટુંબ

આપણે બધાં એકલા રહેવાના બદલે લોકો

સાથે રહેવાનું પસંદ કરીએ છીએ. આપણે

હંમેશાં જીથમાં રહીએ છીએ. ચાલો, આવું

એક જૂથ જોઈએ :- દેવેન્દ્ર અને મંજુલાનો

પરિવાર. ફોટામાં સાથે દિવ્યા અને માનવ.

□ આ બધા લોકો એકબીજા સાથે કેવી રીતે જોડાવેલા હશે ?

✓ મંજુલા અને દેવેન્દ્ર, દિવ્યા અને માનવનાં માતા - પિતા છે.

માનવ અને દિવ્યા ભાઈ બહેન છે. આમ આ એક નાનું કુટુંબ છે.

તમે ચિત્રમાં જોયું તે એક જ પરિવારનો ફોટો છે.

આપણે અવારનવાર આવા કુટુંબનાં ચિત્રો અથવા ફોટા જોઈએ છીએ.

આવા ફોટા આપણે ક્યાં જોઈએ છીએ ?

શું બધાંના કુટુંબમાં આટલા જ સભ્યો હોય છે ? શું બધાના પરિવાર
એકસરખા જ હોય છે ?

ચાલો, થોડા પરિવાર વિશે વાંચીએ.

સીતાનું કુટુંબ

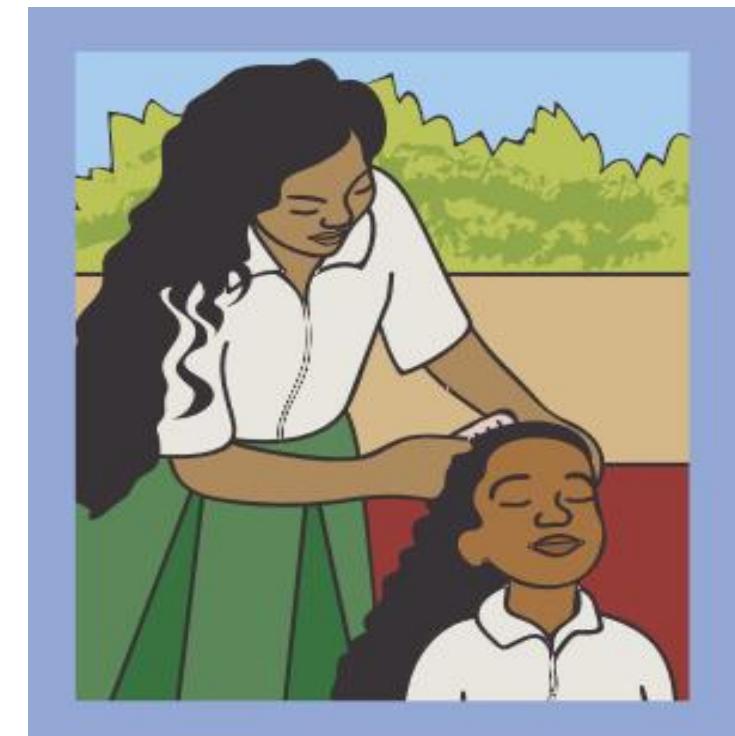
સીતા સુરત શહેરમાં રહે છે. તેઓ તેમના
વડીલોના મકાનમાં રહે છે. તેનાં દાદા, દાદી,
નાના કાકા અને ફોઈ નીચેના ભાગમાં રહે છે.
પહેલા માળના એક ભાગમાં, સીતાબેન તેનાં
માતા-પિતા અને નાની બહેન ગીતા સાથે રહે છે.
બીજા ભાગમાં તેના મોટા કાકા તેમનાં ત્રણ
બાળકો સાથે રહે છે. સીતાની મોટી કાકી થોડા
મહિનાઓ પહેલાં જ મૃત્યુ પામ્યાં હતાં.

તેના મોટા કાકા અને કાકી અગાસી પરની
એક રૂમમાં રહે છે. તેઓનાં નવાં લગ્ન થયાં છે.
સાંજે જમતા પહેલાં સીતાની માતા બધાં
બાળકોને ભણાવે છે.

નીચેના માળે કુટુંબના બધા સભ્યો માટે એક જ
રસોડામાં જમવાનું બને છે. તેઓ બધાં પ્રયત્ન કરે
છે કે, સાંજનું જમવાનું સાથે જ જમે.

સીતાનાં કાકાની નાની છોકરી સીતાની મા જોડે
જ સૂએ છે. સવારમાં સીતા તેને શાળાએ જવા
માટે તૈયાર કરે છે.

❖ વિચારો અને કહો :

□ સીતાના પરિવારમાં કોણ-કોણ છે ?

✓ સીતાના પરિવારમાં સીતા, તેમનાં માતા-પિતા, નાની બહેન ગીતા, દાદા-દાદી, ફોઈ, કાકા, કાકાનાં ત્રણ બાળકો, મોટા કાકા – મોટી કાકી અને નાના કાકા આ બધાં જ છે.

□ અલગ અલગ સભ્યોના પરિવારમાં કેવા સંબંધો છે ?

✓ અલગ અલગ સભ્યોના પરિવારમાં નીચે જેવા સંબંધો છે..
✓ કાકા, પિતાજી, મોટા કાકા અને નાના કાકા ચાર ભાઈ છે. તેમની એક બહેન છે.
આ પાંચ દાદા- દાદીના સંતાનો છે. ગીતા અને સીતા બે બહેનો છે. કાકા
પિતાજીના મોટા ભાઈ છે. મોટા કાકા અને નાના કાકા પિતાજીના નાના ભાઈઓ
છે. કાકાનાં ત્રણ બાળકો છે.

□ છેલ્લા વર્ષમાં તમારા કુટુંબ પરિવારમાં શું બદલાવ
આવ્યા છે ?

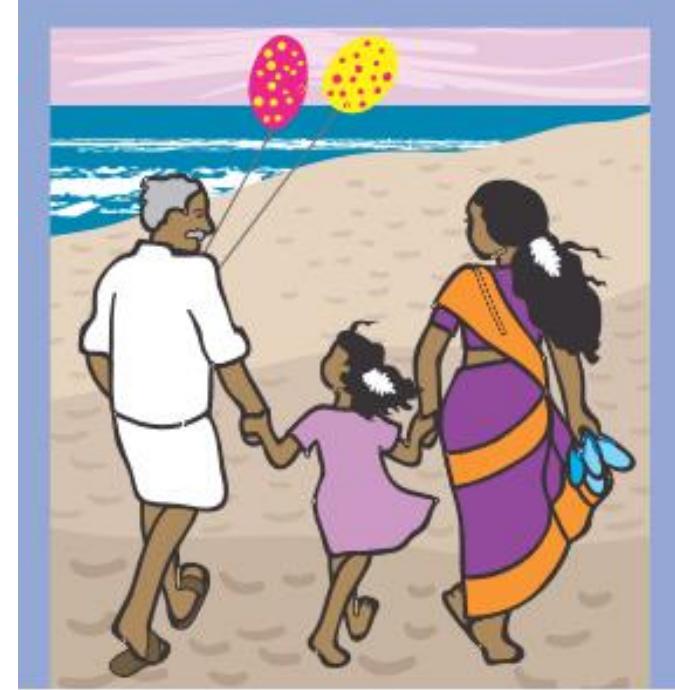
✓ અમારા કુટુંબમાં છેલ્લા વર્ષમાં નાના કાકાનાં લગ્ન થયાં
એટલે ઘરમાં નવાં કાકી આવ્યાં છે. આ ઉપરાંત મોટી
બહેનની સગાઈ કરવામાં આવી છે. એટલે તેનાં નવાં
વર્ષમાં લગ્ન લેવાનાં છે.

તારાનું કુટુંબ

તારા તેની માતા અને નાના સાથે રાજકોટમાં રહે છે.
તેની માતા મીનાક્ષીએ લગ્ન કર્યા નથી. તેમણે તારાને
દાઢ લીધી છે.

મીનાક્ષી સવારે ઓફિસ જાય છે અને સાંજે આવે છે.
જ્યારે તારા શાળાએથી આવે છે ત્યારે તેના નાના તેની
સંભાળ રાખે છે. નાના તેને જમાડે છે, ગૃહકાર્યમાં મદદ
કરે છે અને તેની સાથે રમે પણ છે.

રજાઓમાં તેઓ ત્રણે દૂર જગ્યાએ ફરવા જાય છે અને મજા માણે છે. કોઈ સમયે
તારાની માસી, માસા અને તેમનાં બાળકો પણ તેમનાં ઘરે આવે છે. આ સમયે
એકબીજા સાથે તેઓ લાંબો સમય પસાર કરે છે અને વાતો પણ કરે છે.

□ વિચારો અને કહો :

- ❖ તારાની દેખભાગ કોણ રાખે છે ? કેવી રીત ?
- ✓ તારાની દેખભાગ એના નાના રાખે છે. તેઓ તેને જમાડે છે, ગુહકાર્યમાં મદદ કરે છે અને તેની સાથે રમે છે.
- ❖ કુટુંબના સભ્યો લેગા મળીને કઈ-કઈ વાતો કરે છે ?
- ✓ કુટુંબના સભ્યો લેગા મળીને જુદી જુદી વાતો કરે છે, જેમ કે ...
 - 1) સામાજિક વ્યવહારની વાતો, 2) કુટુંબની અંદરોઅંદરની વાતો, 3) બાળકોના શિક્ષણની, તેમના વર્તનની, સમાજની વાતો, 4) પોતાના સારા-નરસા અનુભવોની વાતો, 5) ધરખર્યની વાતો વગેરે.

રેહાના અને હબીબનું કુટુંબ

રેહાના અને હબીબ શહેરમાં રહે છે. બંને નોકરી કરે છે. હબીબ સરકારી ઓફિસમાં કલાર્ક છે અને રેહાના શાળામાં ભણાવે છે.

હબીબના પિતાજી નિવૃત્તિ પછી તેમની સાથે રહે છે. સાંજે તેઓ ત્રણે સાથે બેસીને ટેલિવિઝન જુએ છે.

તેમને ચર્ચા જોવી પણ ગમે છે. રજાઓમાં પડોશમાંથી બાળકો તેમના ઘરે આવે છે અને ખૂબ જ મજા કરે છે. તેઓ રમતો રમે, બહાર જાય અને કાયારેક નાટક અને ચલચિત્રો પણ જુએ.

❖ વિચારો અને કહો :

□ આ કુટુંબમાં બીજા કોણ-કોણ છે ?

✓ આ કુટુંબમાં રેહાના, હબીબ અને હબીબના પિતાજી રહે છે.

□ ટેલીવિડિઝનમાં તમને શું જોવું ગમે છે. કેમ ?

✓ ટેલીવિડિઝનમાં મને કાર્ટ્યુન, કવીજ, બાળકોની સિરિયલો (જેવી કે :- છોટા ભીમ, હનુમાન, બહાદુર બાળકો) કારણ કે કાર્ટ્યુન થી મને ખૂબ જ મજા આવે છે. કવીજ દ્વારા નવું શીખવા અને જાણવા મળે છે. તથા બાળકોની સિરિયલોથી મને પ્રેરણા મને છે. તેનાથી મારા જીવનમાં સાહસના ગુણ કેળવાય છે.

□ કેવી રીતે કુટુંબના સભ્યો લેગા થઈ મજા કરે છે ?

✓ રજાઓમાં પડોશમાંથી બાળકો તેમના ઘરે આવે છે અને ખૂબ જ મજા કરે છે. તેઓ રમતો રમે છે, બહાર ફરવા જાય છે, ક્યારેક નાટક અને ચલચિત્રો પણ જુઓ છે.

કેતનનું કુટુંબ

કેતન, તેના પિતા, કાકા અને પિતરાઈ
ભાઈઓ સાથે અમદાવાદની કોલોનીમાં રહે
છ. કેતન અને તેના ભાઈઓને અમદાવાદ
ભણવા માટે આવવું પડ્યું. તેના પિતા અને
કાકા અહીં કામ કરે છે.

બધા લેગા મળીને ઘરકામ કરે છે.

કેતનના કાકાએ બનાવેલી રસોઈ દરેકને ગમે
છ. કેતનના પિતા બજારમાંથી ખરીદી કરી
લાવે છે.

તેઓ થોડા પેસા કેતનના દાદાને નિયમિત ગામડે મોકલે છે.

કેતનની માતા, દાદા, દાદી, કાકી, નાનાં-મોટાં ભાઈ
અને બહેનો તેઓના ગામડે રહે છે. વર્ષમાં એકવાર
કેતન ગામડે જાય છે.

તેની મા ગામડે રહે છે. કેતન અમદાવાદમાં રહે છે.
તે તેની માને ખૂબ યાદ કરે છે. તે એમને પત્ર પણ
લખે છે.

❖ વિચારો અને કહો :

- કેતનના કુટુંબના સભ્યો એકબીજા સાથે કેવી રીતે સંપર્કમાં રહે છે ?
- ✓ કેતન તેની માતાને પત્ર લખે છે. તે વર્ષમાં એકવાર તેના ગામડે જાય છે. આ રીતે તેઓ એકબીજાના સંપર્કમાં રહે છે.
- કેતનના કુટુંબના કયા સભ્યો શહેરમાં અને કયા સભ્યો ગામડામાં રહે છે ? કેમ ?
- ✓ કેતન, તેના પિતાજી, કાકા અને કાકાના દીકરા (પિતરાઈ ભાઈઓ) શહેરમાં રહે છે. કેતનના પિતા અને કાકા શહેરમાં કામ કરે છે. કેતન અને તેના પિતરાઈ ભાઈઓ ભણે છે. કેતનના મમ્મી, દાદા-દાઈ, કાકી, અને નાના-મોટા ભાઈ કે બહેનો ગામડામાં રહે છે, કારણ કે કેતન અને તેના પિતરાઈ ભાઈઓને ભણવા માટે અમદાવાદ શહેરમાં આવવું પડ્યું છે.

કિણા અને કાવેરીનું કુટુંબ

કિણા અને કાવેરી તેના પિતા સાથે રહે છે. તેની
માતા બીજા શહેરમાં રહે છે. સવારે ત્રણેય સાથે
જાય છે. કિણા કાવેરીને શાળાએ છોડે છે, પછી
કોલેજ જાય છે. તેમના પિતા દિવસે દુકાન જાય
છે.

કાવેરી બપોરે શાળાએથી આવી જાય છે. તે ઘર ખોલે છે અને કિણાની રાહ જુઓ
છે. કોલેજથી આવીને, કિણા અને કાવેરી સાથે જમે છે. કાવેરી તેનું શાળાનું
ગૃહકાર્ય પતાવી રમવા જાય છે. પાછી આવી તે ભાઈ સાથે કેરમ રમે અથવા
ટેલિવિઝન જુઓ છે. જ્યારે તેના પિતા ઘરે આવે છે, ત્યારે તેઓ જમવાનું બનાવે
અને સૌ સાથે જમે છે.

રજાઓમાં કાવેરી તેની માતા સાથે રહેવા જાય
 છે. કિઝા પણ ત્યાં થોડા દિવસ રોકાય છે. તેને
 પોતાના ઘરમાં રહેવું ગમે છે. તેની બધી વસ્તુઓ
 અને તેના પિતા પણ અહીં રહે છે.

❖ વિચારો અને કહો :

- કિઝા તેની બહેનનું કેવી રીતે ધ્યાન રાખે છે ?
- ✓ કોલેજ જતાં પહેલાં કિઝા તેની બહેનને શાળાએ છોડી જાય છે. કોલેજથી આવીને તે પોતાની બહેન કાવેરી સાથે જ જમે છે.
- કિઝાના કુટુંબમાં કઈ પ્રવૃત્તિમાં બધાં જોડાય છે ?
- ✓ પિતાજી, કિઝા અને કાવેરી સાથે - સાથે તૈયાર થાય છે. અને સવારે ત્રણેય સાથે જાય છે. રાત્રે તેઓ સાથે ખાવાનું બનાવે છે. અને સાથે બેસીને જમે છે.

❖ તમે કેટલાંક કુટુંબો વિશે વાંચ્યું. તમે પ્રશ્નોની ચર્ચા પણ કરી.

□ કુટુંબ શું છે ?

✓ કુટુંબ એ આપણા ઘરના સભ્યો જેમ કે મમ્મી - પઢ્ઢા, ભાઈ - બહેન, દાદી - દાદી, કાકા - કાકી જેવા સભ્યો આપણું કુટુંબ કહેવાય.

□ કુટુંબના પ્રકાર કયા-કયા છે ? આ વિગત અને ચર્ચાને આધારે તમે કેટલુંક નક્કી કરી શક્યા હશો.

✓ કુટુંબના બે પ્રકાર છે. 1) સયુંકત કુટુંબ, 2) વિલક્ત કુટુંબ. ઘરના સભ્યોની સંખ્યાને આધારે બે પ્રકાર છે. 1) નાનું કુટુંબ 2) મોટું કુટુંબ..

- ❖ અહીં આપેલ વિવિધ કુટુંબ વિશે ચર્ચા કરો.
- કુટુંબમાં નીચેની બાબત થાય છે.
- કુટુંબના સભ્યો એક સાથે રહે છે.
- કુટુંબના સભ્યો એકબીજાની સંભાળ રાખે છે.
- કુટુંબના સભ્યો એકસાથે ખાવાનું ખાય છે.
- કુટુંબના સભ્યો એકસાથે ટીવી જોવાનું, રમવાનું, અને ફરવા જવાનું પસંદ કરે છે.
- ઘરના મોટા વડીલો (વ્યક્તિઓ) રૂપિયા કમાવવાનું કામ કરે છે.
- બાળકો ભણવા જાય છે.
- કુટુંબના સભ્યો એકબીજાને ખૂબ જ ચાહે છે.

તમારા કુટુંબમાં થતું હોય એવા વાક્ય સામે કરો.

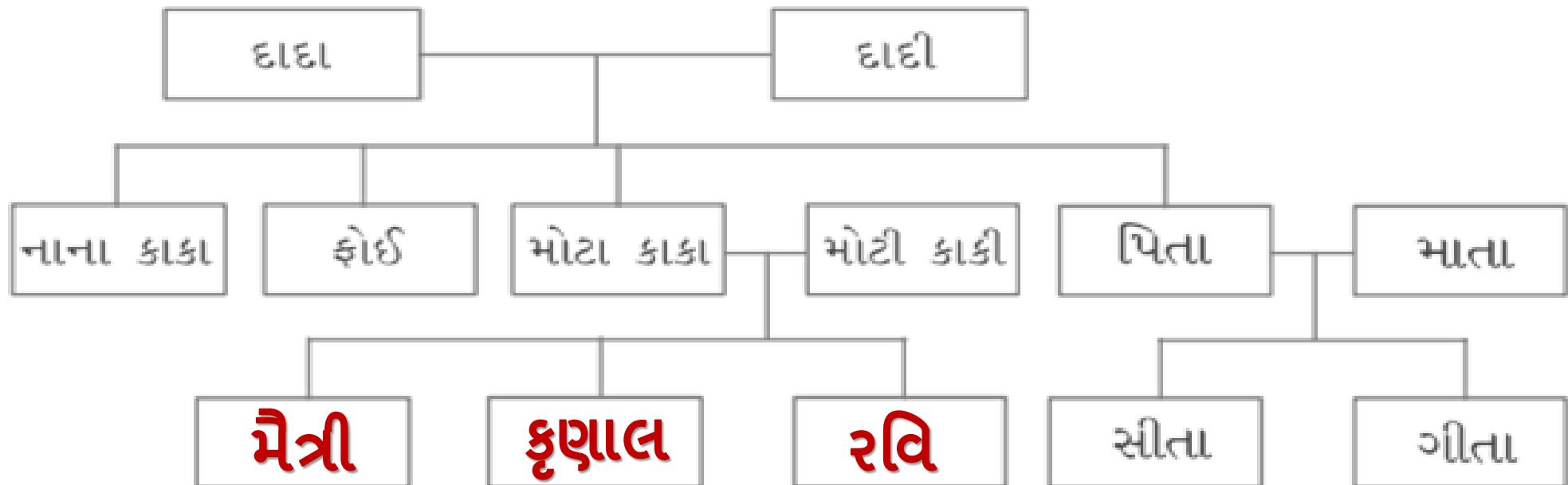
- ✿ ઘરના બધા સત્યો કામ કરે છે.
- ✿ કુટુંબના સત્યો એકબીજાને ખૂબ જ ચાહે છે.
- ✿ ઘરના વડીલો જ કામ કરી નાણાં મેળવે છે.
- ✿ કુટુંબના સત્યો મોટા ભાગે એક જ ઘરમાં સાથે રહે છે.
- ✿ કુટુંબના સત્યો મોટા ભાગે એકબીજાને મળવા આવતાં હોય છે.
- ✿ કુટુંબના સત્યો તેમની વચ્ચે લડાઈ થાય તોપણ સાથે જ રહે છે.
- ✿ કુટુંબમાં ખાસ કરીને બાળકો અને વૃદ્ધોનું ધ્યાન રાખવામાં આવે છે.

- ❖ તમારા કુટુંબ વિશે બીજુ વિગત વિચારો અને નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો :
 - ✓ અમારા કુટુંબમાં વડીલોને આદર આપવામાં આવે છે. પુરુષો પૈસા કમાવવા માટે કામ કરે છે અથવા નોકરી કરે છે. કુટુંબની મહિલાઓ ઘરનું કામકાજ સંભાળે છે. વડીલોની ગેરહાજરીમાં અમારા મોટા ભાઈ કે બહેન નાનાં ભાઈ બહેનની સંભાળ રાખે છે.

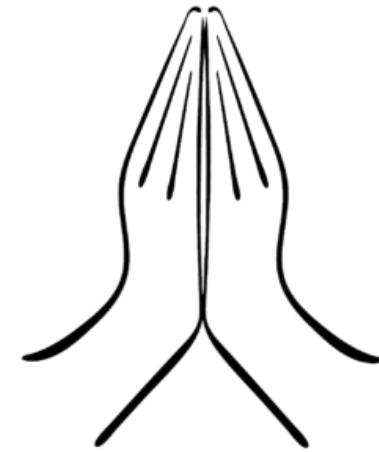
❖ સીતાનું કુટુંબવૃક્ષ

- શું તમે કુટુંબને વૃક્ષનાં સ્વરૂપમાં વિચારી શકો ? સીતાનું કુટુંબવૃક્ષ અહીંયાં દોરેલું છે :
- તમારું કુટુંબવૃક્ષ તૈયાર કરો. તેના માટે તમે મોટેરાઓની મદદ લો. સીતાનું કુટુંબવૃક્ષ જુઓ. તમારું કુટુંબવૃક્ષ બનાવવા તે ઉપયોગી થશે.

સીતાનું કુટુંબવૃક્ષ

THANKS

FOR WATCHING